

УДК 81'25

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.6/27.204632>**Олена ГУРКО,***orcid.org/0000-0002-2839-2400**доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
(Дніпро, Україна) hurko.o.v@gmail.com*

ОСНОВНІ СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ АНТОНІМІЧНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ)

У статті репрезентовано явище антонімічного перекладу як складника перекладацьких трансформацій, що вживаються для зняття міжмовного бар'єру; представлено основні види експлікації антонімічного перекладу у мові засобів масової інформації, зокрема, газет, журналів, електронних статей, телебачення, радіо тощо; подано діаграму, в якій у відсотковому плані відбито найчастотніші способи реалізації антонімічних одиниць українською мовою.

У контексті студіювань використано описовий метод, що вможливив теоретичне узагальнення результатів, систематизацію та інтерпретацію антонімічного перекладу; порівняльно-зіставний для виявлення спільних та відмінних ознак під час перекладу антонімічних одиниць у мові засобів масової інформації, а також для виокремлення основних видів антонімічного перекладу; метод суцільної вибірки дав змогу вирізнити аналізовані одиниці з загальної кількості лексем.

*Встановлено, що найпродуктивнішими способами досягнення еквівалентності під час перекладу антонімічних одиниць у мові засобів масової інформації є формальні позитивація та негативація. У мові газет позитивація представлена за допомогою часток *until* та *unless*, які в поєднанні з негативною часткою *not* в англійській мові трансформуються у стверджувальну конструкцію в українській мові. Негативація є одним з прийомів реалізації контекстуальної заміни, тобто такої лексичної заміни, що можлива лише в певному контексті, яку здебільшого використовують, перекладаючи речення, в яких наявні заперечні частки. Подвійне заперечення або анулювання двох негативних компонентів у реченні є найменш продуктивним. Незважаючи на те, що подвійне заперечення вважають помилковим в англійській мові, це явище нерідко спостерігаємо в мові засобів масової інформації. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у з'ясуванні основних способів перекладу антонімічних одиниць у науковому мовленні.*

Ключові слова: засоби масової інформації, антонімічний переклад, вид трансформації, позитивація, негативація, подвійне заперечення.

Olena HURKO,*orcid.org/0000-0002-2839-2400**Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor of Department of Translation and Linguistic Training of Foreigners
Oles Honchar Dnipro National University
(Dnipro, Ukraine) hurko.o.v@gmail.com*

THE MAIN WAYS OF ENGLISH ANTONYMIC UNITS TRANSLATION INTO THE UKRAINIAN LANGUAGE (ON MASS MEDIA MATERIAL)

The article defines the phenomenon of anonymic translation as a component of translation transformations used to remove the language barrier and outlines the basic types of anonymic translation explication in the media's language, in particular; newspapers, magazines, electronic articles, television, radio, etc. It presents the most frequent ways of implementing anonyms in the Ukrainian language in a percentage diagram.

Within the context of the investigation, a descriptive method has been used for theoretically generalization of the results, systematization and interpretation of the anonymic translation; comparative one is for detecting common and distinctive features in anonymic translation in the media language, as well as for distinguishing basic types of anonymic translation; the continuous sampling method distinguished the analyzed units from the total number of lexemes.

*The most productive ways of equivalence achievement in translation of anonymic units in media are positivity and negation. In newspaper language, positivity is represented by the *until* and *unless* particles, which, in combination with the negative particle *not* in English, are transformed into affirmative constructions in the Ukrainian language. Negation is one of the ways of implementing contextual replacement or such a lexical one that is mostly used in the particular context for translating sentences in which there are negative particles. Double negation or cancellation of two negative components in a sentence is the least productive. Despite the fact that the double negation is considered to be mistaken in English, this phenomenon is often observed in the language of the media. The prospect of further research is seen in explaining the basic ways of anonymic translation into scientific language.*

Key words: media, anonymic translation, kind of transformation, positivity, negation, double negation.

Постановка проблеми. Сьогодні засоби масової інформації є частиною мовної практики суспільства, вони активно впливають на повсякденне мовлення, формують у носіїв певний лінгвістичний смак і диктують моду на використання різноманітних засобів. Саме тому для досягнення еквівалентності та адекватності під час перекладу у мові засобів масової інформації почасти використовують лексичні трансформації, зокрема й антонімічний переклад, який вживають для зняття міжмовного бар'єру. Крім того, за допомогою антонімічного перекладу передають смислове та стилістичне значення багатьох англійських конструкцій. Питаннями, пов'язаними з експлікацією цього явища, займалися такі науковці, як В. І. Карабан (Карабан, 2001), І. В. Корунець (Корунець, 2008), Я. І. Рецкер (Рецкер, 1974), Т. А. Смоляна (Смоляна, 2009), О. О. Жулавська, О. В. Назаренко (Жулавська, Назаренко, 2017), Н. М. Нестеренко, К. В. Лисенко (Нестеренко, Лисенко, 2006) та інші.

Аналіз досліджень. Питання про використання антонімічного перекладу як способу передавання відтінків оригіналу є сьогодні суперечливим. Зокрема, Я. І. Рецкер переконаний, що антонімічний переклад є складником лексичних трансформацій. Він вважає, що антонімічний переклад – це заміна поняття, вираженого в оригіналі протилежним поняттям, під час перекладу з відповідною перебудовою всього висловлення для збереження незмінного плану змісту (Рецкер, 1974). О. О. Жулавська та О. В. Назаренко стверджують: «Приєм антонімічного перекладу полягає у передаванні поняття протилежним, часто із запереченням, тобто антонімом українського відповідника зазначеного слова» (Жулавська, Назаренко, 2017: 51). Натомість В. І. Карабан зауважує, що термін «антонімічний переклад» є неточним, оскільки лексему, яку перекладають, не замінюють на антонім у мові перекладу, а змінюють лише

форму на протилежну. Саме тому дослідник пропонує називати цю трансформацію «формальною негативацією» (Карабан, 2001: 30). Отже, антонімічний переклад кваліфікуємо як перекладацьку трансформацію та в межах нашого дослідження вирізняємо три її основні види: позитивація, негативація та анулювання двох наявних у реченні негативних семантичних компонентів (подвійне заперечення).

Мета статті. У науковій розвідці ставимо за мету розглянути основні способи перекладу антонімічних одиниць на матеріалі мови засобів масової інформації.

Виклад основного матеріалу. У межах нашого дослідження спробуємо поетапно репрезентувати 3 види перекладу антонімічних одиниць українською мовою. У наведеній нижче діаграмі представлено у відсотковому плані найчастотніші способи експлікації антонімічного перекладу (див. рис. 1).

До найчастотнішого способу антонімічного перекладу (47%) уналежнюємо негативацію. Негативація – вид антонімічного перекладу, під час якого слово або словосполучення без формально вираженого заперечення замінюють на лексему з префіксом *не-* або словосполучення із часткою *не*, наприклад: *This is the most memorable day* (Merkes, 2007) / *Це незабутній день*.

Although the three portraits are still missing all four men were arrested in the Stockholm area (Tylor, 2001) / *Хоч три портрети все ще не знайдені, всі чотири чоловіки були заарештовані на території Стокгольму. But its reform efforts remain spotty, with vested interests gumming up change* (The Economist, 2010) / *Однак його зусилля у галузі реформ залишаються непослідовними, тоді як впливові угруповання заважають проведенню змін*.

Отже, англійські конструкції переважно перекладають українською мовою за допомогою негативації, тобто слово, яке в англійській мові

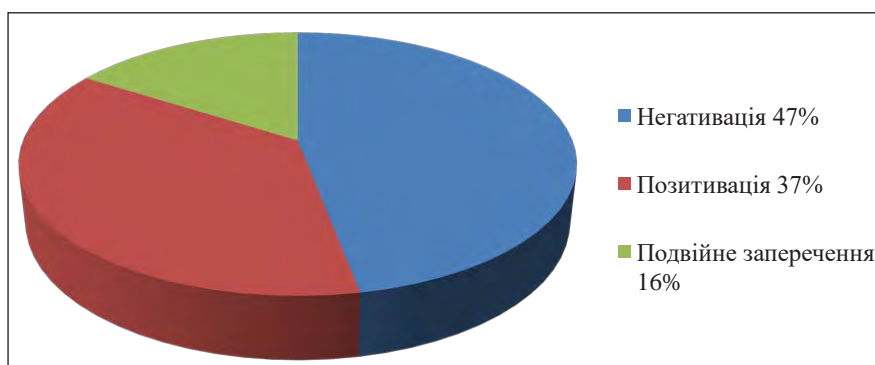

Рис. 1. Найчастотніші способи антонімічного перекладу

вжите у стверджувальній формі, інтерпретують українською мовою за допомогою префікса *не-* або із заперечною часткою *не*: *failure* – *невдача*, *spotty* – *непослідовний*, *single parent* – *неповна (сім'я)*, *declined* – *не захотіли*.

Другим за частотністю способом трансформації є позитивація. Позитивація – це вид антонімічного перекладу, у процесі якого слово або словосполучення з формально вираженою заперечувальною семою замінюють під час перекладу словом або словосполученням, яке не містить формально вираженого негативного компонента, наприклад: *Mistakes were made, of course, but there was progress, there is no denying that* (Shkasor, 2013) / *Звичайно, допускалися помилки, але був і прогрес, всі підтверджували це. Getting enrolled in a private institution of learning is not difficult* (Shkasor, 2013) / *Вступати до приватного закладу досить легко*. Аналізовані приклади є свідченням того, що речення в оригіналі із заперечними частками *no*, *not*, *never*, *nothing* перекладають українською мовою стверджувальними конструкціями, оскільки якщо дослівно перекладати лексему або речення, значення не завжди вдається зберегти.

Нерідко прийом формальної позитивації у засобах масової інформації використовують під час перекладу англійських конструкцій, які містять слова з заперечними префіксами *de-*, *dis-*, *miss-*, *in-*, (*il-*, *im-*, *in-*), *un-* тощо. Такі конструкції перекладають українською мовою стверджувальними. Наприклад:

Witness' evidence misled the judge (Gardner, 2017) / *Докази свідка ввели в оману суддю. Many people think that he is intolerant* (Shkasor, 2013) / *Багато людей вважають його грубим*. Отже, речення з заперечними префіксами хоч і перекладають українською мовою у стверджувальній формі, проте вони зберігають негативне значення, виражене в англійській конструкції.

На нашу думку, прийом формальної позитивації як складника антонімічного перекладу полягає у заміні заперечної семи або словосполучення в англійській мові на стверджувальну в українській. Зазвичай заперечення представлене за допомогою заперечних часток *not*, *no* (*there is no denying that* – *всі підтверджували це*; *not forgetting* – *пам'ятає*; *not difficult* – *легко*), а також словами із заперечними префіксами *de-*, *dis-*, *miss-*, *in-*, (*il-*, *im-*, *in-*), *un-* (*was not discovered* – *було виявлено*; *unlikely* – *малоймовірно*; *unnecessary* – *зайвий*; *indifferent* – *байдужий*; *misled* – *ввели в оману*). Подеколи позитивацію експлікують частки *until* та *unless*, які в поєднанні з негативною часткою *not* в англійській мові трансформуються у

стверджувальну конструкцію в українській мові: *The American Association for the Advancement of Sciences was not formed until 1848* (The Economist, 2010) / *Американська асоціація розвитку науки була заснована лише в 1848 році*.

З зазначеного постає, що формальна позитивація є одним із найпродуктивніших способів досягнення адекватності під час перекладу. Цей прийом є найзручнішим для перекладу антонімічних одиниць, оскільки під час дослівного перекладу значення слова чи речення не завжди зберігається. Наприклад, якщо речення *One month does not make a conclusive trend...* (Shkasor, 2013) перекласти дослівно *Один місяць не робить кінцевої тенденції*, очевидно, що переклад виходить не зовсім адекватним. Отже, саме завдяки позитивації можна досягти еквівалентності та зробити переклад милозвучнішим: *Одного місяця замало, аби говорити про яку-небудь тенденцію*.

Третім, найменш частотним способом досягнення еквівалентності під час перекладу є анулювання двох негативних компонентів у реченні. Анулювання двох негативних компонентів – це спосіб перекладу лексичної одиниці з двома формально вираженими семами заперечення в мові оригіналу словом або словосполученням без формально виражених сем заперечення в мові перекладу, наприклад: *not impossible* – *можливий*, *not improper* – *відповідний*, *not until* – *лише* (Nesterenko, Lysenko, 2006 : 15). Прийом анулювання двох негативних компонентів ще називають подвійним запереченням, оскільки в реченні спостерігаємо наявність двох заперечних часток. Явище подвійного заперечення вважають помилковим в англійській мові, оскільки в реченні має бути лише один негативний елемент. Однак подеколи використання подвійного заперечення є цілком реальним. Наприклад: *Russia's change of heart was not unexpected* (Brayan, 2015) / *Те, що Росія змінила свої наміри, стало несподіванкою. Your comments on politics are not useless* (The Gardner, 2017) / *Ваші коментарі щодо політики є корисними. This is no minor matter* (Gardner, 2017) / *Це важливе питання*. Найпродуктивнішим варіантом подвійного заперечення у мові засобів масової інформації є конструкція *to be + not + un-* (*-dis*) + *Verb*.

Хоч використання подвійного заперечення є помилковим в англійській мові, особливо це стосується письмової мови, проте це явище все ж таки трапляється. Найчастіше подвійне заперечення спостерігаємо у мові засобів масової інформації, а саме під час висловлювання політиків, у піснях та газетних статтях. За нашими

спостереженнями, функціонування в англійській мові подвійного заперечення спричинене, по-перше, створенням так званого «слабо позитивного» значення висловлювання, зокрема, використовуючи два заперечення в одному реченні, отримуємо зворотній ефект: *I do not disagree with you.* – *Я не можу не погодитися з тобою* = *Я згоден*. Зі схожим змістом вживають подвійне заперечення в поєднанні частки *not* зі словами, що містять негативний префікс: *It's not an unreasonable demand.* – *Це обгрунтована вимога*. По-друге, використання подвійного заперечення – це передусім посилення основного негативного значення в реченні. Однак у цьому разі потрібно звертати увагу на контекст, у якому вжито подвійне за-

речення в англійській мові. Адже саме через контекст можна зрозуміти, яке значення мають на увазі в тому чи тому реченні.

Висновки. Отже, найпродуктивнішими способами досягнення еквівалентності під час перекладу антонімічних одиниць у мові засобів масової інформації є позитивація та негативація. Подвійне заперечення або анулювання двох негативних компонентів у реченні є найменш продуктивним. Крім того, подвійне заперечення вважають помилковим в англійській мові, проте це явище нерідко спостерігаємо в мові засобів масової інформації. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у з'ясуванні основних способів перекладу антонімічних одиниць у науковому мовленні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жулавська О. О. Переклад: теоретичні та практичні аспекти : навчальний посібник. / О. О. Жулавська, О. В. Назаренко. Суми : Сумський державний університет, 2017. 133 с.
2. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : «Нова книга», 2001. 303 с.
3. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства : навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2008. 512 с.
4. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Москва : Междунар. отношения, 1974. 216 с.
5. Сайт журналу «The Economist». URL: <https://www.economist.com/topics/europe>.
6. Смоляна Т. А. Компенсація та антонімічний переклад як засоби передачі комунікативної та стилістичної рівнозначності різномовних художніх та нехудожніх текстів. *Лінгвістика*. 2009. Вип. 10. С. 290–294.
7. Batista P. N., Torres R. H. How to Reform the IMF Now? *World Economic Forum*. 2015. № 4. P. 1. URL: <https://agenda.weforum.org/2015/04/how-to-reform-the-imf-now/>.
8. Gardner D. Armenia's genocide: death and denial. *Financial Times*. 2017. № 15. P. 3. URL: <https://www.ft.com/content/56d61e36-e28d-11e4-aa1d-00144feab7de>.
9. Merkes M. Memorial Day. *Holidays. Digest*. 2007. № 10. P. 5.
10. Nesterenko N. M., Lysenko K. V. A course in interpreting and translation. Nova Knyha. 2006. 248 p.
11. Shkasor S. School in the third millennium. *Digest*. 2013. № 17. P. 5.
12. Tylor C. Robbery in Sweden. *Digest*. 2001. № 10. P. 2.

REFERENCES

1. Zhulavska, O. O., Nazarenko, O. V. (2017). *Pereklad: teoretychni ta praktychni aspekty : navchalnyi posibnyk [Translation: Theoretical and Practical Aspects: Textbook]*. Sumy: Sumskyi derzhavnyi universytet [in Ukrainian].
2. Karaban, V. I. (2001). *Pereklad anhliiskoi naukovoї i tekhnichnoi literatury [Translation of English scientific and technical literature]*. Vinnytsia: «Nova knyha» [in Ukrainian].
3. Korunets, I. V. (2008). *Vstup do perekladoznavstva : navchalnyi posibnyk [Introduction to Translation Studies: A Textbook]*. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].
4. Recker, Ya. I. (1974). *Teoriya perevoda i perevodcheskaya praktika [Translation Theory and Translation Practice]*. Moskva: Mezhdunar. Otnosheniya [in Russian].
5. Sait zhurnalu «The Economist» [Site of journal «The Economist»]. www.economist.com/topics/europe. Retrieved from <https://www.economist.com/topics/europe>
6. Smoliana, T. A. (2009). Kompensatsiia ta antonimichni pereklad yak zasoby peredachi komunikativnoi ta stylistychnoi rivnoznachnosti riznomovnykh khudozhnikh ta nekhudozhnikh tekstiv [Compensation and antonymic translation as a means of communicative and stylistic equivalence of multilingual artistic and non-artistic texts]. *Linhvistyka –Linguistics, 10*, 290-294 [in Ukrainian].
7. Batista, P. N., Torres R. H. (2015). How to Reform the IMF Now? *World Economic Forum*, 4, 1. /agenda.weforum.org/2015/04/how-to-reform-the-imf-now. Retrieved from <https://agenda.weforum.org/2015/04/how-to-reform-the-imf-now/>
8. Gardner, D. (2017). Armenia's genocide: death and denial. *Financial Times*, 15, 3. Retrieved from <https://www.ft.com/content/56d61e36-e28d-11e4-aa1d-00144feab7de>
9. Merkes, M. (2007). Memorial Day. *Holidays. Digest*, 10, 5.
10. Nesterenko, N. M., Lysenko, K. V. (2006). *A course in interpreting and translation*. Nova Knyha.
11. Shkasor, S. (2013). School in the third millennium. *Digest*, 17, 5.
12. Tylor, C. (2001). Robbery in Sweden. *Digest*, 10, 2.